

Rákosi-tanya: Április 14. és május 5. között dolgoztunk a 116+340–116+620 km-szelvények között. A feltárást megelőző terepbejárás alkalmával az itt elterülő, ÉNy–DK irányú kiemelkedésen csekély számú, szarmata és népvándorlás kori leletanyagot gyűjtöttek. A kerékpárút nyomvonalára 72 objektum esett; a jelenségeket mintegy 1109 m²-nyi területen lokalizáltuk. Az objektumok nagyobb része szarmata cseréppel keletkezett, kisebbik része lelet nélküli, de feltehetően ugyancsak szarmata kori volt. A telepjelenségek között 2 épület, 34 gödör, 20 cölöphely és 16 árok vagy árokrészlet szerepelt.

A feltárást a szarmata kori település közepesen sűrűn lakott részét érintette. A feltárható nyomvonal csekély, 4 m-es szélessége folytán a településszerkezet kutatására nem nyílt lehetőség, a telepjelenségek a szarmata telep esetében megszokott általános képet mutatták.

Rigó-tanya: Március 26. és április 17. között dolgoztunk a 116+870–117+050 km-szelvények között. A feltárást megelőző terepbejárás alkalmával a főút által vágott kisebb dombvonulat tetején és É-i lejtőjén nagy mennyiségű és változatos bronzkori leletanyagot gyűjtöttek. A kerékpárút nyomvonala 50 bronzkori (vagy leletanyag nélküli, de betöltéséből és elhelyezkedéséből ítélve minden bizonnyal bronzkori) objektumot érintett. A telepjelenségek között 3 épület(?), 28 gödör, 16 cölöphely és 5 árok vagy árokrészlet szerepelt.

Mivel az árkok többsége keresztben szelte át a nyomvonalat, illetve az épületek közül egy esett teljesen a feltárható területre, sőt a méhkas alakban öblösödő tárolóvermek többsége is csak felében-harmadában nyúlt be a lehumuszolt területre, a település szerkezetéről nem kaptunk pontos képet. A település nagyobb része a nyomvonalától Ny-ra húzódó, magasabb fekvésű szántón terül el.

A feltárást kerámialeletei között megemlítendő két fülesbögre, melyek egyike szinte teljesen épen került elő; illetve az egyik gödör alján fekvő urnarészlet. A leletanyag a település korát a középső bronzkor végére, az úgynevezett koszideri időszakra keletkezi.

Munkatársak: Vida Ágnes rajzoló, Budai Zsuzsa régésztechnikus.

MÉSZÁROS MÓNIKA

196. Kiskunfélegyháza, Templomhalom

(Bács-Kiskun megye) Á, Kö

2008. március 10–14. között próbafeltárást végeztünk, melynek célja a középkori Félegyháza templomát és temetőjét rejtő Templomhalom tágabb környezetének átvizsgálása volt. Az átvizsgálandó terület közel 9 ha, a próbafeltárást nem foglalta magában a Templomhalom nyilvánvalóan régészeti szempontból érintett szűk környezetét. Szondázó módszerrel dolgoztunk, a jelentkező régészeti objektumokat csak szemrevételezéssel vizsgáltuk meg, nem tártunk fel egyet sem.

A Ny-i szondában egy soros temető egyértelmű sírfoltjai jelentkeztek: 7 sírfolt rajzolódott ki teljes rend-

ben, K–Ny tájolással. A feltárást során kiderült, ezek a sírfoltok átvágták a középkori jelenségeket, erősen kevert betöltésükben középkori leletanyag is volt. Az objektumok teljesen szabályos, téglalap alakú mély aknasírnak mutatkoztak, a felső részükön gyakran kisebb padkával, egy sírgödörben lócsontok voltak a betöltésben, ellenben semmi más leletanyag nem utalt ezek sír voltára.

2008. július 21. és augusztus 29. között végeztük a teljes feltárást, melynek célja a középkori templom alapfalainak kutatása volt, a későbbi megjeleníthetőség érdekében. Mindamellet Bálint Alajos 1951-es temetőátadásának kiegészítése is a céljaink között szerepelt. A Templomhalom környezetének teljes geodéziai felmérését elvégeztük. Geológiai fúrások eredményeképpen ismerjük a domb szerkezetét.

Bizonyossá vált, hogy a domb É-i, elhordott részén a lelőhely megszakad, a temető és a templom nagyobb részét is elhordták. Mindamellet a halom roncsolt oldalában, az újkori pusztítási rétegben számos különösen jelentős tárgy feküdt: gótikus feliratos övcsatok, veretek, vagy oszloplábazat. A pusztítás a középkori templomot érintette leginkább. Azon a részen nyitottuk szelvényeinket, ahol előzetesen a falakat sejteni lehetett. Kiderült, hogy a 18. sz. második felében kitermelték a köveket az alapárkokból is, amelyeket a visszahullott törmelék elhelyezkedése rajzolt ki. A templom következő pusztulási periódusa az 1920-as évek, amikor építkezéshez elhordták a homokdomb É-i részét, a templom szinte teljes területét.

Megtaláltuk a D-i fal és a K-i oldalon levő szentély visszahullott törmelékkel betöltött alapárkait, ami alapján nagy valószínűséggel kiserkeszthető a templom alaprajza. A temető nagyobb része eltűnt a pusztítások során, különösen az É-i oldalon, illetve az 1980-as években a déli oldal elhordásakor. Ezek mellett azonban jelentős részek a megmaradt K–Ny-i tengelyen teljesen érintetlenek. A templom K-i és Ny-i falainak tövében hosszú ideig használatban lévő, nagy középkori temető rajzolódott ki. Kis területen 95 sírt bontottunk ki, melyek között sok volt a bolygatatlan, vagy alig bolygatott temetkezés.

A Templomhalom az Árpád-korig visszanyúló temetővel rendelkezik, mely homokbetöltésű, faszénnel leszórt aljú sírokkal jellemzett periódus jól elválasztható a későbbi, törmelékes betöltésű sírok jellemezte fázisoktól. Az előkerült leletanyag és jelenségek alapján csatlakozunk Bálint Alajos azon véleményéhez, hogy a temető nem, vagy legalábbis alapjaiban nem köthető a kunokhoz.

ROSTA SZABOLCS

197. Kiskunfélegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á

Cakó-tanya (MOL KKF 1.): A Városföld–Algyő stratégiai gázvezeték nyomvonala által érintett lelőhelyen 2008. április 7–14. között összesen 624 m²-t és 12 objektumot tártunk fel. Ebből 5 árok, 1 gödör és 2 cölöplyuk volt, valamint 4 recens jelenség. A megelőző feltárást előtt

végzett terepbejárás és helyszíni vizsgálat alapján egy szarmata település jelenlétére lehetett számítani. Mivel a feltárt objektumokból korhatározó régészeti korú kerámia nem került elő, így azokat feltételesen ennek a közelben fekvő szarmata településnek a peremén mutatkozó, gyér leletanyagot (állatcsontokat) tartalmazó jelenségekkel azonosíthatjuk.

Félegyházi tanyák ÉNy (MOL KKF 13.): A Csongrádra vezető műúttól É-ra a gázvezeték nyomvonalán a régészeti felügyelet során régészeti lelőhelyre utaló paticsos foltok és kerámiatöredékek kerültek elő. A földmunkák leállítását követően 2008. július 14. és augusztus 12. között elvégeztük a leletmentő feltárást.

A nagyobbik (A) területen összesen 136 objektumot tártunk fel: 82 hulladékgyödröt, 1 kopolyagyödröt, 30 árkot, 3 épületet, 10 kemencét. 3 tűzhelyt és 7 cölöphelyet. A kisebbik (B) területen 39 objektum került elő: 16 gödör, 3 kopolyagyödör, 9 árok, 1 kemence, 2 ház és 8 cölöphely. Az összesen 4073 m² nagyságú területen tehát 175 objektum látott napvilágot.

Mindkét területen egy késő szarmata település számos objektumát, valamint egy Árpád-kori település maradványait találtuk meg. Az Árpád-kori település objektumai részben a szarmata objektumok mellett és között helyezkedtek el, részben metszették azokat. A szarmata település objektumai közül említésre méltó az „A” területen egy nagyjából négyszög alaprajzú ház, közepén tüzelőgödörrel, egy külső kemence hamusgödörrel, valamint több egymásba ázott árok- és gödörkomplexum; a „B” területen egy téglalap alakú ház, egyik hosszanti oldalánál kiugró kemencével és padlóján kézimalom alsó kövével. A késő szarmata objektumokból előkerült gazdag leletanyagban több mázas és pecsételt díszű római kerámiatöredék, valamint különféle használati tárgyak (orsógomb, orsókarika, vaskés, bronz övkapocs) is előfordultak. A szarmata település a 4–5. századra keltezhető.

A laza szerkezetű Árpád-kori település objektumai közül kiemelkedik az „A” terület középső részén talált, 6 kemencéből álló kemencebodor, valamint egy körárok körülvett, cserépbogrács-töredékekkel kirakott kemencéjű, félig földbe mélyített ház. A feltárt Árpád-kori objektumok többségéből a korszakra jellemző gyér mennyiségű kerámiatöredék és állatcsont került elő.

Munkatársak: Kiss Attila régész; Bötsch Enikő, Könczöl Laura, Radics András régésztechnikusok; Csirmaz Roland, Faragó Kitti, Gyűrösi Tímea, Hornyik Adrienn, Jakucs János régészhallgatók; Gera Ágnes, Kiss Anikó és Vida Ágnes rajzoló.

V. SZÉKELY GYÖRGY

198. Kiskunfélegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) N, Á, I

Ferencszállási csatorna É, Fábrián-tanya (MOL KKF 14.): A Kiskunfélegyháza és Pálmonostora között elterülő kisebb erdő D-i szélén a szakfelügyelet mellett történt gépi

humuszolás során Árpád-kori cserépbográcsperemet, illetve népvándorlás kori durva kerámiatöredékeket találtam. A cserepek előkerülési helye alapján próba-feltárást végeztünk a helyszínen 2008. augusztus 7-én. Három, egymástól 50–80 m-re lévő helyen próbáltunk objektumokra bukkanni a humusz alatt, azonban három kisebb, leletanyagot nem tartalmazó, betöltése alapján mégis régészeti korúnak mondható gödrön kívül más települést nem sikerült lokalizálnunk a MOL-gázvezeték nyomvonalán. A szondázó ásatás eredménye tehát azt mutatta, hogy a különböző korszakokból származó cserepek által jelzett települések a nyomvonal közelében terülnek el, de csak nagyon kis mértékben érintik azt.

Csanyi úti rész, Tímár-tanya (MOL KKF 15.): Kiskunfélegyháza D-i határánál egy mély fekvésű, sással borított terület új gázvezeték fektetését megelőző, szakfelügyelet mellett végzett humuszolása közben paticsos elszíneződés került elő az agyagos talajban. A gép egy kemence vörösre égett falát húzta szét. A nyomvonal terepbejárása során a közelben semmilyen leletet sem találtam. A 2008. augusztus 6–7-én végzett humuszolás után egy kemence sütőfelülete bukkant elő a hozzá kapcsolódó hamusgödörrel, illetve előtérrel. A kemencétől É-ra kb. 20 m, D-re pedig 10 m hosszúságú szakaszt humuszoltunk le újabb objektumokat keresve, más település azonban nem került napvilágra. A kemence sütőfelülete csupán agyaggal tapasztott volt, cseréppel nem volt kirakva, és előtérében sem találtunk leletanyagot, így az objektum kora ismeretlen maradt.

MÉSZÁROS MÓNIKA

199. Kiskunfélegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, Á

2008 folyamán megelőző régészeti feltárást végeztem a Városföld–Algyő közötti gázvezeték nyomvonalába eső alábbi lelőhelyeken.

Pajkos-tanya (MOL KKF 8.): 2008. június 19. és augusztus 1. között 2388 m²-en összesen 119 objektumot tártunk fel: 1 házat, 1 koponyát, 45 árkot, 25 cölöplyukat, 46 gödört és 1 sírt.

A területen három korszak emlékegyéből fordult elő. A földúttól É-ra lévő területen a feltárt objektumok nagyobbik része a szarmata településhez tartozott, de előkerült egy bronzkori gödör, és Árpád-kori árkok is, míg a földúttól D-re az Árpád-kori település objektumai kerültek elő. Az É-i részen a szarmata település gödreinek egy része méhkas alakú tárológödör volt. Az előkerült árkok egy része valószínűleg vízelvezető, másik része kerítő árok lehetett. Előkerült 1 sír is a 16. árokból. Az árok, szerencsére sekély volt, így csak érintette a sírt, de nem bolygatta meg. A D–É-i tájolású szarmata sírban háton fekvő, nyújtott helyzetű vázat bontottunk ki. Melléklete a bal karnál egy vaskés, a medencénél a jobb oldalon egy vascsat, a kulcsont környékén egy erősen korrodálódott fibula, a jobb boka mellett egy meghatározhatatlan vastöredék volt.